

kojenost seniorů s různými aspekty jejich života (s. 86–92).

Publikace *Stárnutí na venkově: Podoby aktivního stárnutí a kvalita života v rurálních oblastech* představuje příklad robustního a kvalitně provedeného výzkumu zacíleného na specifickou, jinými sociálněvědními výzkumy v kontextu České republiky nedostatečně pokrytou společenskou skupinu. Publikace přináší zejména inovativní pohled na koncept aktivního stárnutí, jehož přirozená, tedy neformalizovaná podoba se liší od dominantního pojetí aktivního stárnutí jakožto v zásadě městského životního stylu. Dalším významným příspěvkem této publikace je aplikace konceptu přátelství k věku do českého venkovského prostředí. Ačkoli je publikace primárně odborného charakteru, jsem přesvědčená, že je přístupná i čtenářstvu bez sociologického znalostního zázemí, a může tak být užitečná také odborníkům z jiných oborů, pro které je téma relevantní. Největší užitek pak budou mít ti čtenáři, kteří se rozhodnou nastudovat si jak tuto publikaci, tak její „sesterskou“ publikaci *Stáří ve městě, město v životě seniorů*.

Martina Veveřková
Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Marie Bohatá a kolektiv: *Etika a integrita veřejné správy*
Praha, Grada 2021, 175 s.

Uplatňování etiky a integrity ve veřejné správě je interdisciplinární téma, které kloubí na jedné straně zájem zapadající do repertoáru veřejné politiky, na straně druhé se zabývá celospolečenskými otázkami. V prostředí veřejné správy téma etiky nepřitahuje zájem pouze akademických čtenářů, ve své podstatě je toto téma relevantní pro každého občana České republiky. Autorský tým je tvořen akademickými odborníky na statistiku, ekonomiku, veřejnou správu, podnikový management i právo.

Mezioborová spolupráce na tématech, jako jsou etika, integrita, střet zájmů, korupce či diskriminace, přináší čtenáři příslib uvědomělého přístupu k tématům v prostředí veřejné politiky a reflexivní přístup ve zpracování problematiky i tvorby predikcí možného vývoje ve veřejné správě. Autoři mají navíc rozsáhlé zkušenosti v oblasti různých vědních disciplín, mají blízko nejen k základnímu výzkumu, ale i k jeho aplikované podobě a disponují zkušenostmi z veřejné i komerční sféry. Monografie *Etika a integrita veřejné správy* vznikla pro všechny, kteří mají zájem o nejnovější poznatky k formování etické politiky a prosazování etiky a integrity, od úředníků až po studenty společenských vědních oborů. Cílem monografie je nastínit situaci etického rozhodování v prostředí veřejné správy, osvětlit otázky týkající se klíčových etických problémů jako korupce či střet zájmů a dále přinést přehled nekonvenčních nástrojů pro etické řízení. Jedná se o teoretickou práci, kterou autoři slibují ilustrovat poznatky z empirického výzkumu provedeného v rámci řešení projektu TA ČR „Etika ve veřejné správě“.

Monografie je členěna do pěti kapitol, které jsou řazeny od obecnějších ke konkrétnějším, jednotlivé kapitoly jsou dále členěny do podkapitol. V první kapitole „Obecně o etice a integritě“ autoři vymezují základní pojmy a zaměřují se na etiku, morálku a právo, poskytují čtenáři exkurz do etymologicko-filozofického pozadí pojmu dobro a dále pak hodnot a ctnosti. Argumentují, že etické hodnoty, normy a standardy jsou to, čím jsou lidé ve veřejné správě řízení kromě právních pravidel, proto je důležité se jimi zabývat. Kapitola dále vymezuje několik dalších pojmů od politické etiky až po samoregulace ve veřejné správě, které mohou být formovány například skrze etické kodexy. Nakonec se autoři zabývají integritou především v pojetí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a popisují strategii OECD v boji proti korupci a propagování integrity.

V druhé kapitole „Etická specifika veřejné správy“ se autoři zaměřují především na témata, jako jsou modely vládnutí, byrokracie, pojmy efektivnost, efektivita. Dále kapitola pojednává o diskrečním rozhodování a diskreci ve vztahu k veřejnému a soukromému sektoru. Autoři v této kapitole dále přináší vhled do moderních trendů posilujících etiku a integritu ve veřejné správě. Přichází s modely vycházejícími z podnikatelského sektoru, které do veřejné správy integrují prvky společenské odpovědnosti. Vysvětlují pojmy *otevřeného vládnutí*, které slouží k otevřenosti, transparentnosti a boji proti korupci. Zajímavý vhled poskytuje vysvětlení pojmu *síťové vládnutí*, které funguje na principu odrážení motivací občanů skrze síť partnerství. Základem tvorby veřejných politik jsou náměty „zdola“ a principem je spolupráce velkého množství aktérů.

Třetí kapitola s názvem „Etická rozhodování“ představuje základní úkony související s morálním jednáním. Autoři velmi krátce vysvětlují, co je kompetence pro etické rozhodování, morální představitost, co znamená ujasnění si smyslu etické odpovědnosti, stanovení priorit či morální identifikace. Čtenář v této kapitole dále krátce nahlédne do světa etického rozhodování teleologického a deontologického, seznámí se s pojmem *princip zlatého pravidla* vycházejícím z křesťansko-židovské tradice. Autoři se v této kapitole zabývají i etickým rozhodováním v osobním životě (mimo veřejnou správu). Za podstatný považují závěr třetí kapitoly, ve kterém autoři popisují, jak pracovat s etickými problémy a zdůrazňují důležitost diskuse nad hypotetickými situacemi, protože právě tak jsou posilovány etické kompetence.

Čtvrtá kapitola „Etická infrastruktura a její hlavní komponenty“ představuje nejvyšší čtenářský přínos z celé monografie, a to co se obsahu i struktury textu týče. Autoři se zabývají etickou infrastrukturou, rozdělují nástroje etického řízení na formální a neformální, které dále rozdělují na

komunikaci, dozor, sankce a pobídky. Autoři zde zdůrazňují, že ač jsou formální nástroje jako etický kodex nebo ombudsman často více vidět, podstatnější mohou být ty neformální nástroje, které vychází z povahy pracovního prostředí. Jedná se o povedený úvod pro následující podkapitoly zabývající se již konkrétními etickými nástroji. Konkrétní nástroje, které autoři v kapitole představují, jsou *etický kodex*, *etický a sociální audit* a *monitoring*, *whistleblowing*, *řízení rizik*, *compliance*, *vzdělávání a trénink*, *etické vedení* a *organizační struktura*. Dozvídáme se definice, využití, přínosy i limity u většiny těchto nástrojů. Především přehledně strukturovaná a věcná podkapitola představující nástroj *compliance*, který se běžně používá spíše v soukromém sektoru než ve veřejné správě, přináší poměrně inovativní myšlení. Podle autorů jsou některé postupy užívané v soukromém sektoru žádoucí i ve veřejné správě. V závěru podkapitoly autoři nabízejí možnosti, jak tento nástroj používat ve veřejné správě.

Závěrečná kapitola monografie se zabývá „vybranými etickými problémy veřejné správy“. Tato kapitola rozpracovává problematiku střetu zájmů, korupce, lobbingu, diskriminace a výkonu vlastnických práv ve státních společnostech. V podkapitolách se čtenář dozvídá o vymezení jednotlivých problematik, nástrojích pro jejich řešení a u některých i o současných českých či evropských kontextech. Autoři v této kapitole replikují relevantní části českého zákona i nelegislativní materiály, pracují s definicemi iniciativ OECD i EU. Zde monografie končí, aniž by se čtenář dočkal závěrečných shrnutí.

Ačkoliv se v monografii objevuje řada velmi zajímavých a důležitých idejí rozvíjejících problematiku etiky ve veřejné správě, bohužel kvůli nekonceptnímu pojetí celé monografie tyto poznámky mnohdy zanikají. Obsahová i formální nejednotnost je jedním ze zásadních nedostatků celého textu. Monografie je výsledkem spolupráce šesti autorů, což textu dodávalo příslib

různorodé optiky. Pokud by se autorský tým rozhodl zaměřit se na nejpodstatnější témata z dané problematiky, která by v monografii hlouběji rozvíjel, jsem přesvědčena, že by interdisciplinární zpracování tematiky přineslo velmi zajímavé výsledky. Zpracování monografie je nicméně zaměřeno spíše na nastínění dlouhé řady témat, která se problematiky etického řízení ve veřejné správě dotýkají. Tento způsob zpracování má své výhody, jako například širší informací, které čtenáři poskytnou prvotní vstup do tematiky. Nicméně v tomto případě zapříčinil značnou neucelenost celé monografie a neprovázanost mezi jednotlivými kapitolami, dokonce i podkapitolami. Kromě obsahové stránky k tomuto dojmu přispíval i výrazný kontrast ve strukturaci a stylizaci textu v rámci jednotlivých kapitol. V textu mnohdy dochází k situacím, kdy čtenáři není jasný kontext uváděných informací a jejich vztah k tématu veřejné správy.

Struktura samotné monografie bohužel nepřispívá ke čtivosti textu. V monografii chybí jasný teoretický rámec a nakonec i závěr. Pro účely monografie jistě není potřeba problematiku zasazovat do kontextu velkých teorií, proto autoři primárně zvolili vhodnou metodu definování relevantních pojmů. Vymezení základních pojmů se autoři vesměs věnovali první dvě kapitoly. Problémem ovšem je, že ne všechny pojmy, které se v prvních kapitolách objevily, fungovaly relevantně pro obsah celé monografie. Nefunkčnost teoretického zakončení problematiky nicméně podtrhuje třetí kapitola, jež namísto propojení pojmů v jasný teoretický rámec přináší bez jasného konceptu nové pojmy týkající se etického rozhodování. Ve třetí kapitole autoři například věnují pozornost etickému rozhodování v praktickém životě (s. 71–75), nicméně tyto poznatky pouze velmi okrajově vztahují k veřejné správě. Právě v této kapitole by mohl být prostor věnovaný specifické profesi úředníka ve veřejné správě, prostředí a struktuře, ve kterých pra-

cuje, aktérům, se kterými jedná, či tlakům, kterým může být v praxi vystavován. Čtvrtá kapitola naopak, až na výjimky, perfektně splňuje očekávání, se kterými čtenář může ke knize přistupovat. Informace v této kapitole jsou formulovány věcně a podkapitoly drží poměrně jednotnou strukturu. Autoři zde velmi přehledně představují trendy, které lze do etického řízení vnést. Právě tato kapitola mohla být rozpracována rozsáhleji do větší hloubky v rámci českého kontextu. Velkým nedostatkem struktury monografie je absence závěru. Závěrečné části textu by nepochybně prospěla doporučení od autorů, predikce možného vývoje etického řízení ve veřejné správě nebo alespoň shrnující část.

Celou monografii provazuje formální nedostatek týkající se práce se zdroji, který zásadně snižuje akademickou relevanci celé publikace. Hned v úvodu první kapitoly (s. 10) autoři vymezují pojmy *jednání* a *chování* pomocí zdroje Wikipedie. Stejný fenomén se objevuje u definování a ukotvení například pojmu *dobra* (s. 19), v této části působí umístění definice z Wikipedie vedle autora zabývajícího se praktickou filozofií poněkud nepatříčně. S citováním zdrojů nejasného původu se dále v monografii setkáváme ještě na několika dalších místech napříč různými kapitolami. Například u pojmů *politika* (s. 28) a souvisejícího pojmu *policy*, který byl využíván v řadě vědeckých publikací. Pojem *policy* je nepochybně podstatný při řešení problematiky týkající se veřejné správy, jež je úzce vázána na problematiku politického řízení, je proto škoda, že autoři zde zvolili raději zdroj formulovaný neznámým autorem. S problémem uvádění neakademických zdrojů je v monografii často spojen i problém laicky působících formulací a frází, což obecně v některých částech značně snižuje serióznost celého textu. Příkladem může být podkapitola o nástroji *whistle-blowing* (s. 98–104), nejedná se o příliš známý pojem, je tedy větší potřeba jej jasně definovat. Autoři se nicméně rozhodli tento

pojem uvést doslovnou citací z Wikipedie takto: „Wikipedie vymezuje whistleblowing následovně: Whistleblowing (z angličtiny doslova hvízdání na píšťalku) je termín z přelomu 60. a 70. let 20. století...“ (s. 98) V tomto případě se nicméně jedná o výrazné narušení formální, ale i obsahové stránky textu.

Vzhledem k tomu, že autoři v úvodu zmiňují i zapojení empirického výzkumu, který vycházel z grantového projektu, je také zklamáním, že se jej autoři nesnažili do monografie více integrovat. Napříc monografií se objevují grafická zpracování výzkumných výsledků. Je velká škoda, že když už se autoři rozhodli do textu empirickou část zařadit, že tak učinili pouze velmi okrajově a nekonceptně. V první kapitole se objevuje graf, který má představovat nejzávažnější etické problémy veřejné správy (graf 1, s. 27). Obsah grafu není v textu nijak uveden, dokonce ani zmíněn. Dále v textu se nahodile objevují další grafy s výsledky výzkumu, což může být pojato i jako zpestření textu o zajímavé vizuály. Jako problematické shledávám zavádějící interpretace, které navozují dojem, že výzkum mapuje zkušenosti všech úředníků, nejen výzkumného vzorku, jako zde: „Empirický výzkum provedený autory této monografie ukázal, že pouze třetina všech úředníků vnímá a užívá kodex jako pomůcku.“ (s. 85) I po grafické stránce jsou

představovaná data spíše nedopracovaná. U grafu 1 (s. 8) není díky ořezu textu čitelná svislá škála možností. Grafy často nemají ani jednotné grafické zpracování (např. graf 8 a 9, s. 114). Textu by prospělo funkčnější provázání empirických výsledků s obsahem monografie. V některých částech textu (např. s. 42) autoři propojují informace i s neautorskými výzkumnými daty, což obecně přispívá k osvěžení textu, a tyto části hodnotím jako čtenářsky přívětivé. Je proto škoda, že autoři nevyužili naplno potenciál vlastních výzkumných zjištění.

Ačkoliv monografie působí poměrně rozpolceným dojmem, sjednocuje řadu podstatných informací, které jsou aktuální pro trendy související s etickým řízením ve veřejné správě (např. vymezení rozdílu mezi formálními a neformálními nástroji pro etické řízení a představení některých neformálních nástrojů, které představují potenciál pro aplikaci ve veřejné správě). Oceňuji především zpracování druhé poloviny monografie, ve které jsou diskutovány inovativní nástroje, které mohou směřovat k efektivitě řešení etických problémů ve veřejné správě. Monografie může taktéž poskytnout přehled určitých etických problémů přítomných ve veřejné správě a nabídnout jejich možná řešení.

Aneta Soukopová
Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova